

Museum-City: Denver's Cultural Meshworks

Müze-Kent: Denver'in Kültürel Örüntüleri

Gonca Z. TUNÇBİLEK
DİNÇER^{1,2*}

^{1*} History of Art, School of Arts and Science, University of Pennsylvania, Philadelphia, USA
² Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Nevşehir, Türkiye.

* Current institutional address of the author

Received / Geliş Tarihi	15.02.2025
Revision Requested / Revizyon Talebi	12.03.2025
Last Revision / Son Revizyon	15.03.2025
Accepted / Kabul Tarihi	15.03.2025
Publication Date / Yayın Tarihi	15.03.2025

Corresponding author / Sorumlu Yazar:
Gonca Z. TUNÇBİLEK DİNÇER

E-mail: tgonca27@sas.upenn.edu

Cite this article: Tunçbilek Dinçer, G.Z. (2025). Museum-City:Denver's Cultural Meshworks. *PLANARCH - Design and Planning Research*, 9(1), 213-221. DOI:10.54864/planarch.1640536

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

ABSTRACT

The expansion of cultural spaces in the 21st century, driven by sustainability, cultural heritage conservation, and urban identity formation, has become a key factor in shaping cities globally. Museum clusters serve not only as spaces for cultural production but also as architectural and urban entities that redefine spatial relationships, transform public space, and promote social, cultural, and economic development. The concept of the museum-city is examined through the spatial integration of museums, their role within the urban fabric, and their influence on public space, emphasizing the dialectic relationship between cultural institutions and the city. Focusing on Denver's Civic Center Cultural Complex, this study explores how museum clusters extend beyond individual architectural objects to reconfigure the urban fabric, establish spatial continuity, and redefine the built environment's character. Using a multi-layered and meshworked framework, the research examines evolving spatial patterns and the changing relationships between cultural institutions and urban form. The Frederic C. Hamilton Building of the Denver Art Museum serves as a case study, illustrating how museum clusters enhance spatial porosity and act as mechanisms of urban continuity. The findings highlight the role of museum clusters in reinforcing spatial relationships between architecture and its users, redefining urban identity, and contributing to sustainable urbanism. The museum-city model is ultimately framed as a comprehensive urban strategy that transcends isolated architectural objects, transforming public space into a site of collective memory, cultural interaction, and knowledge exchange.

Keywords: Museum Cluster, Museum Campus, Civic Center Cultural Complex, Cultural Meshworks, 21st Century Museum.

ÖZ

21. yüzyılda, sürdürülebilirlik, kültürel mirasın korunması ve kent kimliğinin inşası odaklı kültürel mekânların genişlemesi, kentlerin küresel ölçekte kimlik kazanmasında belirleyici bir unsur haline gelmektedir. Bu bağlamda, müze kümeleri, yalnızca kültürel üretim mekânları olarak değil, aynı zamanda mimari ve kentsel yapılar olarak mekânsal ilişkileri yeniden tanımlayan, kamusal alanı dönüştüren, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimi teşvik eden kentsel bileşenlerdir. Müze-kent kavramı, müzelerin mekânsal uyumunu, kent dokusundaki konumları ve kamusal alan üzerindeki etkileri çerçevesinde ele alınarak, kültürel kurumlar ile kent arasındaki diyalektik ilişkileri incelemektedir. Bu çalışma, Denver Kent Kültür Merkezi Alanı örneği ile müze kümelerinin bireysel mimari nesnelerin ötesine geçerek kentsel dokuyu nasıl yeniden biçimlendirdiğini, mekânsal sürekliliği nasıl sağladığını ve yapılaşmış çevrenin nasıl dönüştüğünü incelemektedir. Çok katmanlı ve ağ örüntülü bir çerçeve kullanılarak mekânsal örüntülerin dönüşümü ve kültürel kurumların kentsel biçimle değişen ilişkileri analiz edilmektedir. Denver Sanat Müzesi'nin Frederic C. Hamilton Binası, müze kümelerinin mekânsal geçirgenliği artıran ve kentsel sürekliliği sağlayan yapılar olarak işlev gördüğünü gösteren bir örnek olarak ele alınmaktadır. Bulgular, müze kümelerinin mimari mekân ile kullanıcı arasındaki mekânsal ilişkileri güçlendirdiğini, kent kimliğini yeniden tanımladığını ve sürdürülebilir kentleşmeye katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, müze-kent modeli, yalnızca tekil mimari yapıları değil, kamusal alanı kolektif hafıza, kültürel etkileşim ve bilgi paylaşımı mekânı olarak yeniden kurgulayan kapsamlı bir kentsel kavram olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Müze Kümeleri, Müze Kampüsü, Kent Kültür Merkezi Alanı, Kültürel Ağlar, 21. Yüzyıl Müzesi.

Giriş

Müzeler ve daha üst ölçekten bütün kültür kurumları, kentlerin fiziksel, kültürel ve sosyoekonomik mekânlarını tanımlamakta önemli rol oynamaktadır. Kent araştırmaları ve uygulamaları, kenti çoklu ve farklı perspektiflerden ele alabilmektedir. Bu yaklaşımlardan bazıları, müzelerle önemli bir kentsel mekân bileşeni olarak kentsel tasarım, kent sosyolojisi, mimarlık, müzecilik, turizm ve ekonomik açılarından yaklaşmaktadır. Kentler hem kendilerini hem de bünyesinde barındırdıkları kültürel değerleri sergileme görevini üstlenirler.

Kentsel kültürel kurumları, Tim Ingold'un (2007) kavramsallaştırdığı *meshwork* anlayışını oluşturarak hem kendi kurumlarını hem de bir bütün halinde kenti sergileme gücüne ve kapasitesine sahiptir. Bu bağlamda, sahip oldukları mimari değerleri, kentsel mekanları ve sahip oldukları koleksiyonları topluluk ölçeğinden başlayarak sırasıyla kent, ülke ve dünya ölçeğinde somutlaştırarak temsil etmektedirler. Dolayısıyla, müze kurumlarının kendilerini sergilemelerinin ötesinde, birbiriyle kurdukları diyaloglar, kentsel mekân ilişkileri hatta kurumların mimarilerinin birbirine verdikleri referanslar, kentin bütününün sergilemesinde önemli veriler sunmaktadır.

Özellikle 21. yüzyılda müzeler ve hatta bütün kültür kurumları, turizm ve ekonomik büyümenin ulusal ve uluslararası ölçekteki rekabetine katkı sağlayarak kentsel gelişimin/dönüşümün odak noktası haline gelmektedir. Bu bağlamda ele alınan "müze-kent" kavramı, müzeler ve kültür kurumlarının oluşturduğu kentsel mekanlar arasındaki dinamik, gelişen ve dönüşen ilişkileri ifade etmektedir. Bu çalışma, artan müze sayısının yanı sıra bu kurumlar ile kentsel doku arasında gerçekleşen aktif etkileşim nedeniyle örnek bir olarak Denver'a odaklanmaktadır. Müzeler ve kentler arasındaki mekânsal ilişki yeni bir olgu olmamakla birlikte, mimari ve müzecilik perspektiflerinden değerlendirildiğinde günümüzde daha çeşitli ve karmaşık bir yapıya bürünmektedir.

Son yıllarda kültür yapıları üzerinden ortaya konan mimari ve kentsel tasarım üzerine yapılan çalışmalar, müzeler ve kültür kurumları ile ekonomi ve turizm arasında önemli dinamikler ve bulunduğunu ortaya koymaktadır. Mimari açıdan bakıldığında, müzeler ve kültür kurumları kentsel dokuyu şekillendirmede öne çıkan önemli yapılar veya kompleksler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, kentsel planlama araştırmaları ve uygulamaları müzeleri bir bölgenin ve/ya kentin simge yapıları olarak ele almaktadır. Kent sakinlerinin ve ziyaretçilerin yanı sıra planlamacıların ve mimarların kentsel deneyimlerine ilişkin yaklaşımlar önem arz eden bir araştırma konusu sunmaktadır. Dahası, müzeler ve diğer kültür kurumları, kentsel dönüşüm planlarının ve projelerinin merkezi bir bileşeni haline gelmektedir.

Müze-kent kavramı yerel kuruluşlar ve kamu birimleri ile müzelerin kentsel bağlamda yoğunlaştığı kentsel alanlar üzerinden ele alınmaktadır. Müze kümesi, kentin de kendini sergilemesine tanıklık eden kentsel mekanlar olarak kurgulanmaktadır. Bu makalede, 1893 Colomb Dünya Exposu'ndan (Şikago Dünya Exposu) sonra Amerikan kentlerinde etkisini gösteren "City Beautiful" akımı ile birlikte, Denver kentinde (kendisini) sergilemek için oluşturulan kentsel alanlara yani Denver müze-kentine odaklanılmaktadır. Bu amaçla kentin Kent Kültür Merkezi Alanı - *Civic Center Cultural Complex*'inde (bundan sonra KKMA) yer alan kültür alanlarının birbiriyle kurdukları diyalektik ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmaktadır. Daha sonra, bu kentsel alanın bir bileşeni olarak Denver Sanat Müzesi'nin (DSM) mekanları ve kentle kurduğu ilişkileri üzerinden

kentin sunumundaki katkısı araştırılmaktadır. Makalede, DSM kent içerisindeki konumu ve oluşturduğu kentsel mekânın yanında müze mimarisi ve sergileme pratikleri üzerinden ele alınmaktadır. DSM, Bilbao'daki Guggenheim Müzesi örneğinden hareketle, Bilbao Etkisi kavramı çerçevesinde 21. yüzyılda Denver kentinde yansımalarını ortaya koymak amaçlanmaktadır. 2006 yılında müze alanını genişletmek için açılan çağrı sonrasında müze tasarımı için yıldız mimarlardan Daniel Libeskind'in seçilmesi tam da Bilbao Etkisi'nin kentte meydana getireceği dönüşümlere dair olan inancın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda, Denver KKMA kentsel bölgesi içerisinde çapa görevi üstlenerek Libeskind tarafından tasarlanan Denver Sanat Müzesi'nin Frederic C. Hamilton Binası ele alınmaktadır.

Materyal ve Yöntem

Bruno Latour'un (1999) *actor-network* teorisinden yararlanan bu araştırma, müzeler arasındaki ağların en az bu kurumların kendileri kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Burada "ağ" olarak tanımlanan kavram, belirli bir kentsel alan içerisinde yer alan müzeler dahil kültür kurumlarının aralarındaki (kültürel) işbirliği ortaya koymaktadır. Bu ilişkiler, tek boyutlu ve doğrusal olmaya ötesinde, üç boyutlu, birbirlerini kesen, kesişen, yan yana gelebilen, değişime açık ve dönüşebilen niteliklere sahiptir. Bu sistem, katı bir hiyerarşi olmaksızın birbirine bağlı düğümlerden oluşarak müzeler arasındaki bağlantıları kolaylaştırıyor ve kenti bir bütün olarak zenginleştiriyor. Dolayısıyla Latour'un *network* teorisinden yola çıksa da onun sınırlarını genişleterek Tim Ingold'un (2007, 2008) *meshwork* modeli yardımıyla ağa dahil edilmeyen unsurların da en az ağa dahil edilenler kadar önemli olabileceğini öne sürmektedir.

Meshwork noktalarını birbirine bağlayan doğrusal hatlar sağlamak yerine, müzeler arasında etkileşimli yollar sunmaktadır. Bu kavramı, varlıkların iç içe geçmiş ilişkisel alanlar aracılığıyla ortaya çıktığını kabul ederek izole müzelerin tersine çevrilmesini sağlamaktadır. Burada, kentsel bağlam bir dizi dış koşul değil, devam eden bir iç içe geçme sürecidir. Müzeler, fiziksel sınırlarıyla kısıtlı olmak yerine, etkileşim ve büyüme yoluyla kentsel bağlamı işgal ederek ve şekillendirerek mimarinin sınırlarını aşar ve bulanıklaştırır. *Network* müzeleri aktörlerden oluşan bir ağ boyunca dağıtılmış olarak görse de yine de düğüm ve bağlantılardan oluşan bir yapı varsayar. *Meshwork* kavramına göre ise müzeler sürekli olarak birbirine bağlıdır ve tıpkı bir örümceğin ipeği gibi çok boyutlu olarak akar. Örneğin, bir örümceğin ağı yalnızca bir bağlantı kümesi değil, örümceğin dünyayı algıladığı ve hareket ettiği bir araçtır. Bu bağlamda Denver'ın KKMA bölgesindeki bütün kültür kurumlarının birbirleriyle kurduğu *meshwork*ün müze-kent olarak temsiliyet gücü oldukça etzeldir. Dolayısıyla bu kentsel alanda yer alan her kurum bu *meshwork*ün bir önemli ve etkin bir üyesidir.

Makalede, kültür kurumlarının bu KKMA kentsel alanındaki rolünü tartışmak adına bir alt ölçekte burada yer alan kurumlardan biri olarak DSM'ye odaklanılmaktadır. Burada yer alan aktörlerden biri olarak DSM'nin kentle ve kentliyle iletişim kurma hedefinin nasıl gerçekleştirdiğini daha iyi anlamak adına müzenin Hamilton ek binası bir vaka çalışması olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla, KKMA kentsel bölgesi üzerinden Denver müze-kent kavramı tanımlanarak bir alt ölçekte DSM'nin bu ağın bir aktörü olarak rolüne ve önemine odaklanılmaktadır. DSM örneğinde müze iki farklı işlevle değerlendirilmiştir: Birincisi, kentin ilişkiler ağı içerisinde müze-kentin bir bileşeni olarak konumlanması; ikincisi ise, özgün mimarisi sayesinde kentin sergileme ve sunumunun ötesinde, kendisini bir mimarlık nesnesi olarak ortaya koymasındır. Böylece, Denver kenti bağlamında

müze-kent kavramının tanımlanarak DSM'nin bu ağsal örüntü içindeki aktör rolü detaylandırılmaktadır.

Müze-Kent Kuramı

Küme kuramı, ilk olarak Michael Porter (1990) tarafından ortaya konulmasından bu yana, çeşitli disiplinlerdeki araştırmaların temel yaklaşımlarından biri haline gelmiştir. Kent planlaması alanında ise, kentlerin tanıtımı ve turizm odaklı bir merkez haline dönüştürülmesi amacıyla kullanılan önemli bir model olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, “kültür kümesi” kavramı, kent içerisindeki kamu ve özel kültürel kurumların - özellikle de müzelerin- bir arada bulunduğu ve farklı işlevsel birimlerin fiziksel olarak birleştiği kentsel alanları tanımlar. Genellikle bu kentsel alanlar, kütüphaneler, arşivler, açık ve kapalı sergi mekanları, enstitüler ve zaman zaman üniversitelere ait birimlerden oluşmaktadır.

Küme temelli gelişim modeli, müzelerin yalnızca kendi fiziksel sınırları içerisinde faaliyet göstermesinin ötesine geçerek, mevcut kaynak ve kapasitelerinin kent bütünü içerisinde etkileşim halinde olmalarını ve bu sayede yenilikçi çözümler üretmelerini sağlayan bir yaklaşımdır. Bu model, müzelerin işbirlikleri ve ağlar aracılığıyla kenti temsil etme potansiyeline erişebilecekleri varsayımına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, müzelerin yeni pazar fırsatlarını belirlemelerine, sektördeki en iyi uygulamalardan haberdar olmalarına ve yenilikçi çözümler geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Bireysel kapasite artışının ötesinde, kolektif bir gelişim stratejisinin benimsenmesi uzun vadeli sürdürülebilirlik açısından kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, kültür kurumlarına uyarlanan küme modelini ve bu modelin kentsel planlama ile mimarlık alanlarındaki etkilerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Dünyada çeşitli örnekleri bulunan bu küme uygulamaları, özellikle ABD ölçeğinde, belirli hedefler doğrultusunda tasarlanmaktadır. Bu hedeflerden ilki, zamanla ekonomik ve sosyal değerini yitirmiş kent merkezlerinin yeniden canlandırılması ve kent sakinlerinin bu merkezler aracılığı ile yeniden kentle bütünleşerek buradaki yaşamlarının sürekliliğinin sağlanmasıdır. İkinci olarak ise, kentin küresel ölçekte tanınırlığını artırarak uluslararası rekabet gücünü yükselten bir temsil değerine ulaşması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, Gordon Fyfe'nin (1996, s. 213) belirttiği gibi, kentlerde yer alan bütün kültürel kurumların bir araya gelerek gösteri, ticaret ve turizm bağlamında bütüncül bir yapı oluşturması büyük önem taşımaktadır.

Denver kentinde kültürel kurumların bir araya gelmesiyle tanımlanan KKMA kentsel bölgesini oluşturulması Fyfe'nin kuramının hayata geçirildiği örneklerden biridir. Bu kentsel bölgenin nasıl oluştuğu da bu makalenin araştırma alanlarından biri olarak ele alınmaktadır. ABD kentlerinde, özellikle 20. yüzyıl başlarında, 1893 Chicago Expo'su ile temelleri atılan “City Beautiful” hareketinin etkisiyle çeşitli kamusal alan projeleri hayata geçirilmiştir. Washington D.C. (National Mall), Chicago (The Museum Campus), Cleveland (The Cleveland Mall), Philadelphia (Benjamin Franklin Parkway) ve Denver (Civic Center Cultural Complex) başta olmak üzere, bu projeler kentlerde büyük çaplı kentsel kültür kümelenme projeleri olarak geliştirilmiştir. Bu kentsel kümeler, kentlerin çekim gücünü artırmak ve kültürel ile ekonomik faaliyetleri canlandırmak amacıyla kurgulanmıştır.

1893 Chicago Expo'sunun ABD Kentleri Üzerindeki Dönüştürücü Etkisi

Denver kenti KKMA kentsel alanında olduğu gibi kültür kurumlarının bir araya gelerek *meshwork* tanımladığı mekanlar 21. yüzyıla birlikte kentlerin (yeniden) odak noktaları olması için birer araç haline gelmektedir. Bu kentsel alanlarda, özellikle simgesel mimarlık ürünlerinin tasarlanmasıyla kentin dönüşüm ve yenilenme potansiyeli üzerinden değerlendirilmeye başlanmıştır. Böylece, turizmi ve kent merkezlerindeki yatırımları artırmaya yönelik daha büyük kentsel mekanların yeniden canlandırılması projesinde, müzeler amiral gemisi statüsündeki kurumlar olarak öne çıkmaktadır. Kentleri yeniden temsil etmenin başlıca yöntemlerinden biri bu amiral gemisi niteliğindeki projelerin (örneğin bir sanat müzesi, spor stadyumu, kültür merkezi veya kamusal sanat eseri) geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Ancak bu projeler yardımıyla birçok kent sanayi kentinden kültürel ve/ya yaratıcı kente geçişi sağlamaktadır. Bu projeleri üretmek için ilk olarak sembolik mimariyi benimseyen bu kurumlar, ziyaretçiler gözünde meşruiyet oluşturmak amacıyla bu potansiyeli kullanmaktadır (Patterson, 2012). Ayrıca, dönüşen kentsel mekânlar hem yerel kimliğe katkıda bulunmakta hem de kentlerin ulusal ve uluslararası ölçekte tanıtımına olanak sağlamaktadır (McCarthy, 2006). Buna ek olarak, bu simgesel yapılar, yerel kimliğin yeniden inşasına ve kentin temsil edilmesine yönelik bir teşvik mekanizması olarak da değerlendirilmektedir.

Bu kültür projeleri, özellikle müzeler, Bilbao'daki Guggenheim Müzesi'nin etkisi göz önünde bulundurularak tasarlananlar, salt sanatın korunması ve sergilenmesinin ötesinde daha kapsamlı hedeflere sahiptir. Heidenreich & Plaza (2013) tarafından belirtildiği gibi “...önde gelen bir ‘yıldız mimar’ tarafından tasarlanmış ve simgesel bir mimariye sahip olan amiral gemisi niteliğindeki bir kültür yapısı, kültürel odaklı bir canlandırma aracı olarak kullanılabilir” ifadesi, bu yapıların işlevsel dönüşümlerini öne çıkarmaktadır. Bu tür yapılar, harap durumda olan bir kent ve/ya kentsel bölgeyi, turizm ve kültürel-yaratıcı endüstriler açısından cazip hale getirerek ulusal/uluslararası düzeyde tanınırlığın artmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

ABD kentleri, genellikle kendilerini bir sanayi merkezinden daha karmaşık ekonomilere sahip büyük bölgesel kente ve hatta eğlence ve kültür kentine dönüştürme sürecinde kentsel dönüşümlere ihtiyaç duymaktadır (Palmer, 2012). Birçok bölgesel kent örneğinde olduğu gibi, kendini farklılaştırmanın yöntem ve araçlarından biri olarak mimarlık öne çıkmaktadır. Carol Duncan'a (1995) göre bu mimari farklılaşmalar, kentlilerde ve de kenti ziyaret edenlerde kültür ile kültür kurumlarını benimseme ve temsiliyete dair merak uyandırarak, bu kurumların kimliğinin ve kentsel çekim gücünün güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Denver Müze-Kenti: Kent Kültür Merkezi Alanı (KKMA)

1904 yılında Denver Belediye Başkanı Robert W. Speer, 1893 Colomb Dünya Exposu (Şikago Dünya Exposu) sonrasında etkisini gösteren *City Beautiful* akımının ilhamıyla Denver kent merkezinde bir kentsel kültür alanı projesi hayata geçirmeyi amaçlamaktadır. Buradaki durum aslında biraz da yıldız mimarların mimarlık ürünleri aracılığı ile sanayi sonrası eski önemini yitiren kentleri tekrardan ihtişamlı geçmişlerine kavuşturmak olarak okunabilir. Bunu yaparken kentlerin kendisini sergilemesine yardımcı olarak kentlerin küresel ölçekte görünürlüğünü artırmak ve yerli/yabancı ziyaretçi dolaşımına yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, 1893 Chicago Expo'su, yalnızca dönemin sanayi ve teknolojik ilerlemelerini sergilemekle kalmamış; aynı zamanda kent planlaması ve mimari anlayışta

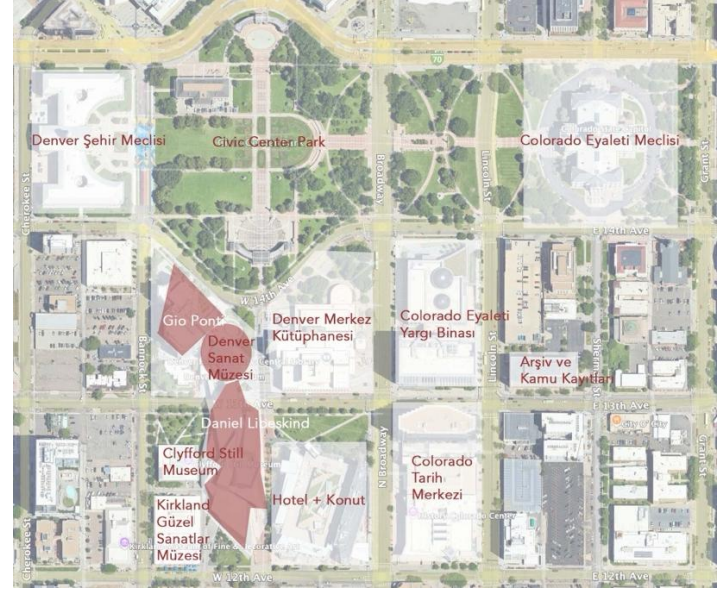

köklü değişimlere yol açmıştır. Bu etkinin izleri, 20. yüzyıl boyunca ABD'nin çeşitli kentlerinde kendini göstermiştir. Denver, bu dönüşümün en önemli örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. 19. yüzyılın sonlarına doğru, pek çok Amerikan kenti gibi Denver da düzensiz bir şekilde büyümüş; sınır kasabası geçmişinden kalan rastgele yapıların oluşturduğu bir kent haline gelmiştir. Kentin bu hali mimari bütünlüğün sağlandığı kapsamlı bir kent planı olmaktan çıkmıştır. Bu dönüşüm, mimari, kent planlaması ve kentsel peyzaj tasarımında daha bütüncül ve estetik bir yaklaşımın benimsenmesine olanak tanımıştır.

City Beautiful hareketi, kentsel planlamada dönüşüm modeli olarak kabul edilmekte olup, ilk olarak Paris'te uygulanmış planlama yaklaşımlarından esinlenmiştir. Mimar Daniel Burnham ve peyzaj mimarı Frederick Law Olmsted, 1860'larda Baron Georges Eugene Haussmann'ın Paris'te gerçekleştirdiği radikal kentsel dönüşüm projelerinden ilham alarak, geniş bulvarlar ve kanallar ağı içeren bir sistem tasarlamışlardır. William Wilson'a (1989) göre bu düzenlemeler, kentsel alanların daha düzenli bir yapıya kavuşmasını sağlamakla kalmayıp ölçek, oran ve yoğunluk kullanımlarıyla ABD kent merkezlerinin modern planlama anlayışına yön vermesinde önemli rol oynamıştır. Jon Peterson'ın (2003) belirttiği gibi Haussmann'ın Paris'te gerçekleştirdiği dönüşümleri, 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında ABD kent planlamasına büyük ölçüde ilham kaynağı olmuş; özellikle geniş caddeler, kamusal alanlar ve merkezi yönetim binalarının uyumlu bir biçimde konumlandırılması gibi prensipleri benimsenmiştir. Bu noktada, Paris'in tarihsel bağlamının oldukça farklı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Paris özelinde bu yeni tasarım tarihi dokunun bağlamını tehdit ederken kurulmakta olan ABD kentleri için bağlamından bağımsız sadece bir tasarım örneği olarak yer almıştır.

1893 Chicago Dünya Exposu sonrasında, kentsel tasarımda benimsenen düzen, geniş bir yeşil alanın ortasında konumlanmış, uyumlu ölçeklerde inşa edilmiş ve genellikle klasik bir üslupla tasarlanmış kamu binalarıyla çevrili bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Bu kentsel tasarımı deneyimleyen Speer, Denver'da KKMA'nın tasarlanması için gerekli adımları atmıştır (Noel&Barbara, 1987). İlk aşamada, kentsel alanın düzenlenmesi amacıyla Charles Mulford Robinson görevlendirilmiş; Robinson, 16. Cadde'nin Colorado Eyaleti Meclis Binası'na kadar uzatılmasını ve diğer kamusal yapıların merkezi bir park çevresinde gruplanmasını önermiştir. Ancak, 1912 yılında belediye başkanının değişmesiyle bu planlar aksamıştır. Speer, 1916'da yeniden seçilmesinin ardından mimar Edward H. Bennett'i görevlendirerek önceki planların fikirlerini sentezlemiş; Bennett, Yunan amfi tiyatrosu, Colonnade, fok havuzu ile Colfax Avenue ve 14. Cadde'nin park çevresinde yeniden düzenlenmesini içeren kapsamlı bir öneri sunmuştur.

KKMA, Denver'ın hükümet, sanat, tarih ve eğitim merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Şekil 1'de görüldüğü üzere yeşil bir kentsel alan içerisinde, gününce konumlanmış Denver Sanat Müzesi ve Denver Merkez Kütüphanesi, doğu ve batı eksenlerinde yer alan Colorado Eyaleti Meclis Binası ile Denver Şehir Meclisi, kuzeyde bulunan Belediye Binası, güneydoğuda konumlanmış Colorado Tarih Merkezi ve Colorado Eyaleti Yargı Binası bulunmaktadır. Alanın batısında ise Denver Darphanesi yer almaktadır. Expo sonrası dönemde tasarlanan parklar, bulvarlar ve simge yapılar arasında, 1915 tarihli Colorado Ulusal Bankası (günümüzde otel olarak kullanılan yapı) ve 1914 yılında tamamlanan Denver Union Merkez İstasyonu kentin merkezinde önemli bir yere sahiptir.

Şekil 1. Denver - Kent Kültür Merkezi Alanı (KKMA)

1893 Chicago Dünya Exposu, geçici bir yapı olarak tasarlanırsa da kalıcı etkilere neden olmuştur. Bu etkinin, özellikle Denver gibi kentleri nasıl değiştirecek dönüşürdüğünü anlamak kentsel tasarım açısından oldukça önemlidir. Expo, geçmişle somut bir bağ kurarak mirasın etkisini hala sürdürmektedir. Bugün bu mekânları kullanırken, geçmişin izlerini sürmek ve aynı zamanda sürekli değişip evrilen dinamikler içerisinde kalıcı etkilerini izlemek mümkündür.

21. yüzyılda hala bu projenin iyileştirilmesine dair tasarımlar gündeme gelmektedir. Bu yüzyılda, özellikle ABD kentleri üzerinden ele alınan bu makalenin temel iddiası dünyadaki bütün kendini sergileme yarışında olan büyük kentlerin kent merkezlerinde "müze-kent" alanları oluşturma projeleri öne çıkmaktadır. Şekil 1.'deki zaman çizelgesinden de görülebileceği üzere kentin bu alanındaki düzenlemeler hala devam etmektedir. Bu kentsel alanlarda müzeler, mekanlarını, sergilerini, etkinliklerini ve koleksiyonlarını hem kentlilerin tekrar ziyaretlerini sağlamak hem de özellikle kent, eyalet ve hatta ülke dışından yeni ziyaretçiler çekebilmek adına ilginç ve heyecan verici hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Müze-kent kavramı, kentsel kamusal alanların yeniden tanımlanmasında, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmenin kent içindeki katalizörü olarak işlev görmektedir. 21. yüzyılda, kentler yalnızca kamusal alanları iyileştirmeyi hedeflemekle kalmayıp aynı zamanda ekonomik canlanma işlevi gören müze kümeleri oluşturulmasına odaklanmıştır. Bu kümeler, yan yana konumlanan müzeler ve özenle tasarlanmış kamusal alanlardan meydana gelmekte, büyük ölçekli kentsel müdahaleler aracılığı ile ilgili kültürel kurumlar arasında işbirliğini teşvik etmektedir. Denver-KKMA, bu yaklaşımın somut bir örneği olarak kente kültürel bir kentsel mekân sunmaktadır. Bu tür müze kümeleri, kentlerin gelişiminde belirleyici bir rol oynayarak kamusal alanların yeniden şekillenmesine ve kamuya ait kurumların izole bir şekilde var olmasından ziyade bütünlük kamusal alanlara doğru bir dönüşümünü yansıtmaktadır.

Müze-Kent Meshworkünde Diyalektik Müzeler İlişkisi

Ulusal ve uluslararası müzecilik ve sergileme uygulamaları yazınında, müzeler çoğunlukla tekil mimari yapıtlar olarak ele alınmıştır (Altick, 1978; Markus, 1993; Bennett, 1995). Ancak

müzelerin yalnızca kendi başlarına varlık göstermeleri değil, aynı zamanda diğer kültür yapılarıyla kurdukları ilişkiler de kentin ya da kentsel alanın tanımlanmasında belirleyici rol oynamaktadır. “Müze-kent” kavramı, müzelerin belirli kentsel mekanlarda, sergileyici ve kültürel işlevi olan diğer mekânsal örgütlenmelerle kurdukları ilişkiler ağı aracılığıyla, kendi sınırlarını aşan bir varlık sergilemekle kalmayıp aynı zamanda bütüncül bir yapının parçası haline gelebileceğini göstermektedir. Bu durum, müzelerin buldukları kentsel mekânda kenti ya da kentsel bölgeyi temsil etme hedefiyle kurdukları işbirliğine dayalı diyalogların sonucudur.

Müzelerin kent ile kurdukları diyalektik ilişkiler, mimarlık, müzecilik ve kentsel tasarım yazınında yer bulmakla birlikte kentte var olan müzelerin işbirliği sağladığı “ağsal” iletişim ve ilişki biçimi üzerinden müze-kent olarak bütüncül bir yapının temsiliyet süreçlerine odaklanılan düşünsel eylem ve eleştirel çalışmalar yeterince yer bulamamıştır. Burada önerilen ilişkiler ağı; mimarlık, müzecilik, sergileme ve temsiliyet biçimlerinin bir arada incelendiği ve kentin ilişkisi bağlamında üst ölçekli bir çerçeve sunan bir model olarak değerlendirilmelidir. Burada, yalnızca mimarlık pratiklerine ve sergilenme biçimlerine odaklanmakla kalmayıp aynı zamanda kente dair temsiliyetin kültürel katmanlarının ortaya konulmasının gerekliliğini de vurgulamaktadır.

Denver'daki farklı müze tiplerinin bir yandan özgün özellikleriyle öne çıkmaları ve aynı zamanda KKMA kentsel alanında çoklu müzeler ve kültür yapıları ağını temsil etmeleri, bölgenin bütüncül bir şekilde ele alınarak sergilenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, DSM'nin kentle kurduğu ilişki, mimarisi ve sergileme yöntemleri bakımından müze-kent ağsal organizasyonu üzerinde önemli bir katkı sunduğu gözlemlenmektedir. DSM, önerilen bu müze ağının önemli bir üyesi olarak bu müze araştırmasının kavramsal ve kuramsal altyapısının oluşumunda kilit bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Bruno Latour'un *network* kavramından yola çıkılarak tahayyül edilen müze ağlarına, bu noktada Andre Malraux'ın (1954) “Duvarsız Müze” (The Museum Without Walls) kavramı ışığında bakmak yararlı olacaktır. Malraux'un önerdiği gibi, müzeler salt mimari mekanlar ve/ya yapıların ötesinde, buldukları kentsel boşluklarla bütünleşik bir mekânsal örgütlenmeyi tanımlayan ağsal ilişkilere tabidir. Böylece, KKMA ve daha üst ölçekte Denver, kültür yapılarının kentsel bir bütün halinde birbiriyle kurduğu ilişkiler ağı üzerinden ele alması bakımından özgün ve bütüncül bir yaklaşım sunar.

Kent içerisindeki bu kültürel kurumlar arasındaki diyalektik ilişki tanımlamak amacıyla, ağ kavramının ötesine geçerek Tim Ingold'un (2011) *meshwork* kavramı bütün bu çok boyutlu ilişkileri tanımlaması bakımından daha yerinde bir kullanım oluşturmaktadır. Bu makalede, *meshwork* metaforu; kentsel bağlamda, müze ve diğer kültür kurumları arasındaki diyalektik ilişkilerin, yalnızca sabit ve belirgin ağ bağlantıları olarak değil, aynı zamanda “dolaşıklık” (entanglements) üzerinden, kurumların sınırlarını aşan karşılaşmaları ve etkileşimleri olarak açıklanmasını sağlamaktadır. Ingold (2011), Deleuze ve Guattari'nin (2004) çalışmalarını temel alarak, ilişkileri yalnızca ağ metaforu kullanarak tanımlamanın yetersiz olduğunu, bu ilişkilerin “oluş çizgileri” (lines of becoming) aracılığı ile sürekli evrilen ve değişime açık kalabilen bir biçimde anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Müze-kent özelinde ise, müzeler arasında ilişkiler, sadece fiziksel bir ağın çevresi içinde değil, müzelerin (fiziksel olmayan) çizgileri üzerinden “açılan” (open) çizgiler vasıtasıyla tanımlanmaktadır. Buradaki çizgiler arasındaki diyalektik ilişkiler, diğer oluş çizgilerinin kesişimi ve eleştirel olarak birbirine bağlanmamasıyla karakterize edilir. Ingold (2016:

11), bu ilişkileri her zaman yarım kalmış uçlarla dolu, sürekli hareket halinde olan bütünsel bir süreç olarak tanımlamaktadır.

Meshwork, müzeler arasındaki ilişkilere uygulandığında her bir kurucu müzenin ilişki çizgileri, diğer müzelerle kurulan bağlantıların aralıklarından kendi izini ve aslında kendi temsiliyetini bırakmaktadır. Bu durum, buldukları kentsel alanlarda hem kendi temsiliyetinin hem de diğerlerinin temsiliyetlerinin sürekli farklılaşması şeklinde temsiliyetlerin birleşmesine işaret etmektedir. Ortaya çıkan bu farklı temsiliyetler, üst ölçekte müze-kentin temsil gücünü oluşturmaktadır. Süreç içerisinde, müzeler arasındaki diyalektik ilişkilerin yeniden biçimlendiği düğümler, kapsayıcı ya da kendi içlerine (temsiliyetlerine) kapanmış bir yapı sergilemek yerine, daima dinamik ilişki biçimlerinin merkezinde yer alır; farklı anlatılarla ve yeni bağlantılar kurmaya açık bir şekilde varlıklarını sürdürmektedir. Bilgi üretim pratikleri bağlamında, müzeler bir haritadaki noktalar olarak yalnızca veri noktalarının çıkarılmasıyla ilişkilendirilmekten öte, bu noktaların mekânsal dağılımlarıyla da anlam kazanmaktadır. Çünkü bu noktalar, geçmişteki ilişkilerin sabit izlerine bağlı kalmak yerine, bağlamlarından toplanabilen veri/bilgi noktalarına dönüşmüştür. *Meshwork* bütünlüğü içerisinde bilgi, hikâye anlatımı (narrative) yoluyla büyür ve bütünleşir. Bu bağlamda, bir alt ölçekteki müzelerden DSM'in Frederick C. Hamilton Binası ve sergileme pratikleri üzerinden, müzeler arasındaki dinamik ilişkinin temsiliyetinin nasıl işlediğine odaklanılmaktadır.

Müze-Kentin Aktörleri: Denver Sanat Müzesi - Frederick C. Hamilton Binası

Şekil 2. Denver Sanat Müzesi - Hamilton Binası, Daniel Libeskind. Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Kamu ve özel kuruluşlar olarak müzeler kent içerisinde sınırlarını genişleterek sadece kültürel ve sanatsal değerleri sergileme fonksiyonuyla tanımlanmak yerine, bu kültürel değerlerin toplumsal ve ziyaretçi algısını şekillendirmekten de sorumludurlar. Bu mekanlar, bilgiyi geniş kitlelere ulaştırmayı amaçlarken, mekân, yer ve çevreye dair tutumları yönlendirir, aracılık eder ve yayılmalarına katkıda bulunur. Kirshenblatt-Gimblett'in (1998) vurguladığı üzere, müzeler artık kentlerin kültürel dokusunun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Kentler, dünya ile etkileşimlerini ve kolektif hafızalarını ifade etme biçimleri açısından, müzeler aracılığı ile salt geçmişi yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda günümüzün ve geleceğin de biçimlenmesine olanak tanır. Müzelerin mekânsal düzenlemeleri,

kent sakinleri ile ziyaretçilerin toplumsal yapılarla etkileşime girmesine imkân sağlayarak, toplumların kültürel kimliklerinin inşasında elzem bir rol oynar.

Müzeler, yalnızca kültürel hafızanın muhafızları olarak değil, aynı zamanda önemli turistik merkezler olarak da dikkat çekmektedir. Dicks'in (2003) vurguladığı üzere müzeler yerel, bölgesel ve ulusal mirası sergileyen mekanlar olarak kültürel ve turizm coğrafyası üzerinde söz söyleme yetkisine sahip olurlar. Amiral gemisi projeleri olarak yerel sanat faaliyetleri için bir "katalizör" işlevi de görür (Grodach, 2008). DSM örneğinde olduğu gibi, kent ve müze yöneticileri, yerel izleyicilerin ilgisini çekebilmek adına çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Bu çabalar, müzenin yalnızca dışarıdan gelen ziyaretçileri değil, aynı zamanda yerel halkı da kültürel etkinliklere dâhil eden önemli bir araç olmasını sağlamaktadır.

Şekil 3. Denver Sanat Müzesi - Gio Ponti. Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

DSM, 1893 yılında kurulmuş olup 1971'de KKMA'nın oluşturulması kapsamında İtalyan mimar Gio Ponti tarafından tasarlanan bir yapı içerisinde hizmet vermeye başlamıştır. Bu yapı Ponti'nin ABD'deki tek yapı olması bakımından da simgesel bir özelliğe sahiptir. Ponti, yapı için yoğun kütleli bir mimari dil benimseyerek eserin "kale" olarak anılmasına neden olmaktadır. Yapının cephesi oldukça ilginç bir malzeme olarak cam karolarla kaplıdır. Bu müze için özel olarak üretilen bir milyondan fazla gri, düz ve piramit biçimli karolardır. Ponti'nin bu değişik seçiminin nedenin seramik karoların Colorado'nun aşırı sıcaklıklarına dayanamayacağı düşüncesidir. Bu nedenle mimar cam karoları tercih etmektedir. Düz cam karolar duvarların ve pencerelerin çevresini tanımlamaktadır. Cephenin tamamı çeşitli şekil ve boyutlardaki açıklıklarla tanımlanmaktadır. Bu sayede dinamik bir cephe görüntüsüne sahiptir. Kare, dikdörtgen ve elmas şeklinde açıklıklar yer almaktadır. Uzun altıgen veya elmas pencere detaylarının Ponti'nin imza formlarından biri olduğu söylenebilir. Yedi katlı olan yapı, belirgin kesik çatı çizgisiyle tanımlanmaktadır.

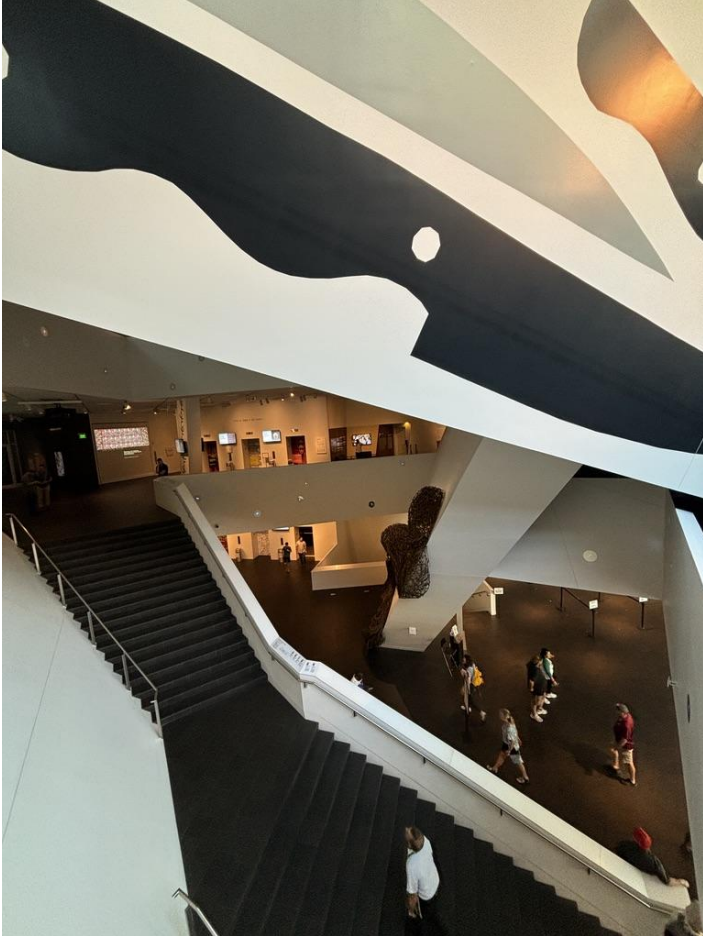
Denver ve DSM, simgesel yeni bir bina arayışına girdiklerinde aslında asıl hedef, Denver'ı ABD'nin kentleşen batı bölgesinde bir kültür merkezi olarak konumlandırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Bilbao Etkisi stratejisi benimsenerek istenilen simgesel müzenin tasarlanması için kırk mimardan oluşan bir liste hazırlanmış, ardından yapılan eleme sürecinde listedeki isimler beşe indirilmiş. İlk görüşme turunun sonunda Steven Holl ve Robert Venturi'nin de elenmesiyle kalan üç isim; Arata Isozaki, Thom Mayne ve Daniel Libeskind arasında yaşanan yarışa Libeskind kazanmıştır. Müzenin tasarımında yerel ortak olarak Davis Ortaklık ile işbirliğine gidilerek, tasarlanacak olan Frederick C. Hamilton Binası'nın, Denver'ın ulusal ve uluslararası düzeyde bir kent olduğunu kanıtlayacak ve bu sayede ulusal ve uluslararası ziyaretçi çekiminde etkin rol oynayacak bir kurum oluşturma hedefinin hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. Bu yeni mimari eser, müzenin aslında sergi alanlarını, temalarını ve anlatılarını ifade etmede mimarının rolünü vurgulayan modern bir müze tasarımı anlayışından faydalanarak öncü mimarlardan birinin katkısı ile inşa edilmek istenmiştir.

DSM kent merkezinde bir amiral gemisi projesi olarak özel sektör yatırımlarını katalize etmek ve turizm ile kent temsiliyeti aracılığıyla ekonomik büyümeyi sürdürmek için kentin girişimci bir projesi olarak tasarlanmıştır. Bununla birlikte DSM, bir temsiliyet kurumu olarak binayı kamusal meşruiyeti artırmak için bir araç olarak kullanma bilincindedir; bu doğrultuda yerel ziyaretçilerin yanı sıra ulusal ve uluslararası kitlelere de ulaşmayı hedeflemektedir. DSM, müze kurumunda bir gurur duygusu yaratmaya yardımcı olmak ve binanın sadece birkaç elite değil, halka ait olduğu hissini aşılama için halkı tasarım sürecini gözlemlemeye ve bu konudaki tartışmalara katılmaya davet etmiştir.

Daniel Libeskind, müze tasarımlarında genel olarak bilinen mimarilere atıfta bulunmamaktadır. Bağlamdan referanslar almaktadır ancak tasarımlarından kendi kompozisyonlarını kurgulamıştır. Mimarisine verilen bu özgünlük silüetteki ve kent kesitindeki yerini belirlemektedir. Yapılarında genellikle anıtsallık temasından yararlanmaktadır ve bunu yaparken oldukça etkileyici bir dil kullanmaktadır. Yahudi müzeleri örneklerinde bu oldukça net görülmektedir (Berlin-1999, Danimarka-2004 ve San Francisco-2008). Libeskind, bu müzeleri tasarlarken imza niteliğindeki mimari dil seçiminde akışkan ve kavisli formlar yerine, keskin köşeler ve sivri uçlar tercih etmektedir. Müzelerinde etkileyici, deneysel ve umulmadık boşluklar tasarlanmaktadır ve bu sayede farklı boyutlarda ve farklı yöntemlerle sergilenebilecek sanat eserlerine yer vermektedir. Müzeleri özelinde tasarladığı uzamsal yapılar "beyaz küp" kurgusuyla tanımlanan sergi mekanlarının aslında kontrollü gün ışığı ile buluşabilme ve bunu bir tasarım aracı olarak kullanabilme potansiyelini göstermektedir. DSM için tasarladığı Hamilton Binası da bu yaklaşımın somut örneklerinden biridir. Yapı, müzenin ilk aşamasında uygulanmış olan Ponti tasarımına doğru yönelerek, iki yapı arasında formal bir bağ kurulması gerekliliğini yansıtmaktadır. Libeskind'in Hamilton Binası'nda dikkat çekici cephe kaplaması seçiminde, titanyumun yapı malzemesi olarak doğası gereği hava koşullarına karşı kararlı olması ve minimum büzülme ve genleşme özellikleri önemli rol oynamıştır. Bu malzeme tercihi, yapıya hem estetik hem de özgün bir kimlik kazandırmıştır.

Müzenin mekânsal programına bakıldığında, gezici ve/ya geçici sergilere yönelik tasarlanan alanların yanı sıra, modern ve çağdaş kalıcı koleksiyon parçalarının sergilenebileceği iki katlı bir yapıyla öne çıkmaktadır. Bu mekânlara ek olarak, sergiyle ilgili uygulamalı faaliyetlere ayrılmış etkileşimli bir stüdyo, büyük bir

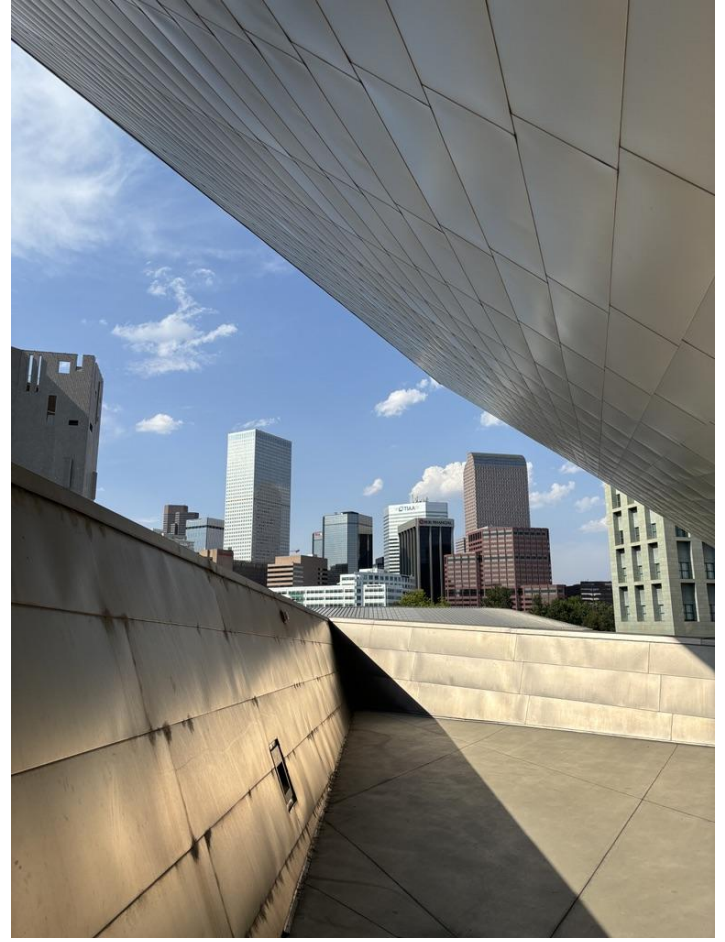
konferans salonu ve genişletilmiş bir hediyelik eşya dükkanına yer verilmektedir. Proje, salt bir mimari program bakımından değil, aynı zamanda kentle kurduğu özgün ilişki bakımından yenilikçi bir tavır sergilemektedir. Bir kamu sokağının bloğunu yaya meydanına dönüştürmeyi ve çevresindeki konut dokusuyla çevrili bir otopark ve otel alanlarını da tasarıma dahil etme gibi kentsel müdahaleler, Hamilton Binası'nın ve dolayısıyla DSM'nin kent kimliği ve tanıtımında oynadığı biricik rolü güçlendirmektedir.

Şekil 4. Denver Sanat Müzesi - Hamilton Binası, Giriş Atriyumu. Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

DSM, müze-kent anlayışını vurgulamak adına Libeskind'den büyük ve çarpıcı bir giriş alanı talep etmiştir. Bu alan, kentle müze arasındaki geçiş mekânı olarak işlev görmektedir; döşeme malzemesi olarak tercih edilen siyah granit, bu mekânın kentin sürekliliğinin altını çizmesi bakımından öne çıkmaktadır. Alan, yapının girişini tanımlayan anıtsal bir merdiven ile yapıya bağlanmaktadır. Müze, ziyaretçilerini dışarıdaki eğimli düzlemlerin iç mekânda da cesurca sürekliliğinin sağlandığını deneyimledikleri 35 metre yüksekliğindeki geniş bir atriyumla karşılaşmaktadır (Şekil 4). Libeskind'in imzası niteliğindeki cephede gözlemlenebilen açılı formlu yüzeyler, iç mekânda da galeri duvarlarını aynı açılarla takip etmektedir. Bu durum, sergilenen sanat eserlerinin farklı renk ve boyutlarıyla oluşturduğu kompozisyona, Libeskind'in beyaz iç mekân algısıyla tezat oluşturarak ortamın gücünü artırmaktadır. Mekân, sergilenen objeler, renkler, sergileme biçimleri ve mimarisinin uyumlu bir harmoni içerisinde kurgulanmasıyla dikkat çeker. Açılı yüzeyler, yalnızca mimari bir özellik olmaktan çıkıp sergi yüzeylerine dönüşür. Genel olarak yapının kurgusunda asansör çekirdekleri ve acil merdiven kuleleri dışında, başka düşey eleman

bulunmaması, mekânın bütünsel ve akıcı tasarım anlayışını pekiştirmektedir.

Şekil 5. Denver Sanat Müzesi - Hamilton Binası, Teras. Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Yapının plan örgütlenmesi oldukça sadedir. Geçici galeriler atriyumun güneyinde yer alırken, kalıcı sergilerin yer aldığı galeriler Ponti'nin ana binasına göre kuzeyde konumlanmıştır. Atriyum, bütün projenin odak noktası olarak tüm mekanları örgütlemeye yardımcı olarak birbirine bağlanmaktadır. Zemin kotunun altında depolama alanları, atölyeler, toplantı odası ve oditoryum gibi destekleyici birimler bulunurken; giriş kotunda geçici sergiler, müze kafesi ve mağaza bulunmaktadır. İlk katta yine geçici sergi alanları yer alırken; birinci, ikinci ve üçüncü katlarda kalıcı sergi alanları devam etmektedir. Yapı, birinci katta tasarlanan bir köprü ile aracılığı ile Ponti'nin müzesine bağlanarak müzenin bütününde formal bir süreklilik sağlanmaktadır. Galeri mekanları, çoğunlukla eğimli ve açılı yüzeyler ile tavan hatlarını takip ederek yapının dış formunu oluşturur. İkinci ve üçüncü katlarda yer alan galeri mekanları, akışkan bir merdiven düzeni ile birbirlerine bağlanmaktadır. İkinci katta yer alan açık hava terası, heykellerin sergilendiği bir mekân olarak ziyaretçilere yapının cephe sürekliliğini deneyimleme imkânı sunar. Bu teraslar aynı zamanda, ziyaretçilere kuş bakışı izleme olanağı sağlayarak, yapının kentle olan diyalektik ilişkisine dair farkındalık yaratmaktadır (Şekil 5).

Şekil 6. Denver Sanat Müzesi - Hamilton Binası, Sergileme Yöntemleri. Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Şekil 7. Denver Sanat Müzesi - Hamilton Binası, Sergileme Yöntemleri. Yazar tarafından fotoğraflanmıştır.

Hamilton Binası'nda oldukça farklı sergileme yöntemleri tasarlanırken, yapının mimarisi bu sürece öncülük etmektedir. İç mekânda oluşan çok sayıda eğimli ve çeşitli açılı duvarlar, geçici ve dikey başka sergi duvarı elemanlarının kullanımını teşvik etmektedir (Şekil 6). Ancak, bu duvarların bazen yapının eğimli yüzeylerinin hemen önüne yerleştirilmesi, sergileme düzeni ile mimari bütünleşme arasında kopukluk yaratmaktadır. Buna

karşın, Şekil 7'de görülebileceği üzere bazı sergileme mekanlarında bu eğimli yüzeyler, serginin bir elemanı olarak başarılı bir biçimde sergiye dinamik bir katkı sağlamaktadır. Yapının eğimli yüzeyleri nedeniyle bazı tablolar metal kablolar kullanılarak asılmıştır. Ne var ki, bu sergileme yöntemleri için mimar tarafından sistematik bir çözüm önerilmemesi, yapının eksikliklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Böylece, mimari alan ile sanat eserlerinin sergileme yöntemleri arasındaki ilişkiye dair yaratıcı ve bütünleştirici yaklaşımların eksikliği, mevcut sergi düzenindeki bu tanımlanmamış temsiliyetlerden anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu makale, geçici mimari temsillerinden biri olarak kentlerin dönüşümünde önemli etkileri olan expoların miadını doldurmasının ardından kentte devam eden izlerini ve/ya ortaya çıkan kalıcı etkilerini tartışmayı amaçlamaktadır. Denver kenti incelendiğinde, kendi exposu olmamasına rağmen 1893 Şikago Dünya Exposu'nun ardından kentsel alanda gelişen tasarım kararlarına odaklanmaktadır. Expo, ardından gelişen müze ağlarının çok yönlü rolü ve kentsel gelişimin kültürel boyutları ele alınmaktadır. Bu noktada, önerilen müze-kent kavramı üzerinden Denver'daki KKMA'nın bir ağı göstergesi olarak analiz edilmesini önermektedir. ABD dünya expolarının müze ağlarının oluşumu üzerindeki etkisi, bu evrensel organizasyonların müze-kentin evrimini ve kamusal alanların dönüşümünü katalize ettiği Denver kentinde açığa görülmektedir.

Müze-kent kavramı, kentsel kamusal alanları yeniden tanımlayarak sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmaya zemin hazırlayan bir katalizör işlevi görmektedir. 21. yüzyılda kentler, yalnızca kamusal alanları geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda ekonomik canlanma araçları olarak da işlev gören müze kümeleri oluşturmaya odaklanmaktadır. Özenle tasarlanmış kamusal alanlarla iç içe geçmiş kültür yapılarından, özellikle müzelerden oluşan bu kümeler, büyük ölçekli kentsel alanlar olarak öne çıkmaktadır. KKMA, kent için hem bir müze aksı hem de kültür peyzajı haline gelerek bu yaklaşımın somut bir örneğini sergilemektedir. Bu tür müze kümeleri, kamusal alanların yeniden şekillenmesine ve izole kamu kurumlarından bütünleşik kamusal alanlara dönüşümüne katkıda bulunarak kentlerin evrimine önemli ölçüde etki etmektedir.

Burada bahsi geçen KKMA kentsel alanının en önemli aktörü olarak DSM'nin Frederick C. Hamilton Binası ile uluslararası düzeyde tanınmış mimarın imzasını taşıyan dikkat çekici bir mimari eser Denver'ın müze-kentinde kendini sergilemektedir. Hamilton Binası, yalnızca tek başına kent için önemli bir değer sunmakla kalmayıp bulunduğu kentsel bağlamda yeni üretilen ilişkiler ağının bir parçası ve tanımlayıcısı olarak, kentin kültürel ağ organizasyonuna önemli katkılar sağlamaktadır. Hamilton Binası'nın dahil olduğu DSM'nin, kentte sanat ve mimari ekseninde oluşturduğu diyalog, Denver'ın bir sanat ve kültür merkezi olarak konumlanmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu tür simgesel yapılar, kent içerisinde yer alan noktasal tasarımlar olmanın ötesinde, bulunduğu kentsel dokuyu dönüştürerek hem turizme olanak sağlamakta hem de kentlilerin kültürel hedeflerini destekleme potansiyeli taşımaktadır.

Akademik çalışmalar, simgesel mimarinin kentsel dinamikler üzerindeki çok katmanlı etkilerini incelemeye devam ederken, bu tür projelerin hitap ettiği ziyaretçi kitlesi ve bu kitle üzerindeki etkilerini de göz önünde bulundurmak gereklidir. Kenti dönüştürücü nitelikteki bu mimari projelerin başarı ve başarısızlıklarını değerlendirirken, salt yapı veya kent ölçeğinin ötesinde, bu yapıların hizmet ettiği topluluklara ve ziyaretçiler perspektifiyle nasıl işlev gördüğünü anlamak, mimarinin yerel

kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirme ile uluslararası turizm, tanıtım ve sergileme (bu aşamada aslında yapının da kendi kendini sergilediği göz önünde bulundurularak) süreçlerine nasıl yön verdiğine dair daha derin bir perspektif sunmaktadır.

Sonuç olarak, müze-kent kavramı tarihsel ve kentsel değişim ve dönüşümlerle şekillenerek kademeli bir gelişim sürecine tabi olmaktadır. Zaman içinde, kültür kurumlarının kentsel bir alanda yoğunlaşması, kentsel doku içinde yaşayan bir organizma olarak ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Genellikle bir asırdan fazla süren bu uzun gelişim süreci, müzelerin kent planlamasıyla ilişkili algısında sıralı değişimlere yol açmıştır. Sonuç olarak, müze-kent morfolojik ve yapısal bir bütünlükle hem kentli hem de ziyaretçiler için benzersiz bir mekânsal sistem ve deneyim ortaya koymakta; bu çeşitlilik, kentsel mekânları dönüştürüp yeniden tanımlayarak kentte dinamik bir kültür alanı oluşturma kapasitesine işaret etmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Etik Kurul Onay Belgesi: Yazar, etik kurul onay belgesine gerek olmadığını beyan etmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethics Committee Approval Certificate: The author declared that an ethics committee approval certificate is not required.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Altick, R. (1978). *The Shows of London*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Bennett, T. (1995). *The Birth of The Museum, History, Theory, Politics*. London: Routledge.
- Deleuze, Gilles, and Félix Guattari. (2004). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Translated by Brian Massumi. London: Continuum.
- Dicks, B. (2003). *Culture on Display: The Production of Contemporary Visitability*. Maidenhead: Open University Press.
- Duncan, Carol. (1995). *Civilizing Rituals: Inside Public Art Museums*. London: Routledge.
- Fyfe, Gordon. (1996). A Trojan Horse at the Tate: Thorizing the Museum as Agency and Structure. Sharon MacDonald and Gordon Fyfe (ed.), in *Theorizing Museums: Representing Identity and Diversity in a Changing World* (ss. 203-228). Sociological Review Monograph Series. Cambridge, Mass: Blackwell.
- Grodach, Carl. (2008). Museums as Urban Catalysts: The Role of Urban Design in Flagship Cultural Development. *Journal of Urban Design* 13 (2): 195-212. doi:10.1080/13574800801965742.
- Heidenreich, M. & Plaza, B. (2013). Renewal through culture? The role of Museums in the Renewal of Industrial Regions in Europe, *European Planning Studies*, 23(8), 1441-1455. doi:10.1080/09654313.2013.817544
- Ingold, T. (2007). *Lines: A Brief History*. London: Routledge.
- Ingold, T. (2011). *Being Alive. Essays on Movement, Knowledge and Description*. Routledge, New York.
- Ingold, T. (2016). *On Human Correspondence*. J. R. Anthropol. Inst. 23, ss. 9-

27.

- Latour, B. (1999). On recalling ANT in *Actor Network Theory and After*. J. Law and J. Hassard (ed.). Oxford: Blackwell.
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (1998) *Destination Culture: Tourism, Museums, and Heritage*. Berkeley: University of California Press.
- Malraux, A. (1954). The Museum Without Walls in *Voices of Silence*. London: Seeker and Warburg.
- Markus T. (1993). *Buildings and Power*. London: Routledge.
- Mccarthy, John. (2006). Regeneration of Cultural Quarters: Public Art for Place Image or Place Identity? *Journal of Urban Design* 11 (2): 243-262. doi:10.1080/13574800600644118.
- Noel, Thomas J., Barbara S. Norgen. (1987). *Denver, The City Beautiful and Its Architects, 1893-1941*. Denver, Colorado: Historic Denver, Inc.
- Palmer, Joni M. (2012). *The Politics of "the Public": Public Art, Urban Regeneration and the Postindustrial City—The Case of Downtown Denver*. Unpublished Ph.D. Thesis, United States—Colorado: University of Colorado.
- Patterson, Matt. (2012). The Role of the Public Institution in Iconic Architectural Development. *Urban Studies* 49 (15): 3289-3305. doi:10.1177/0042098012443862.
- Peterson, Jon A. (2003). *The Birth of City Planning in the United States, 1840-1917*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Porter, M. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
- Spaans, Marjolein. (2004). The Implementation of Urban Regeneration Projects in Europe: Global Ambitions, Local Matters. *Journal of Urban Design* 9 (3): 335-349. doi:10.1080/13574800420002 83887.
- Wilson, William H. (1989) *The City Beautiful Movement*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.